

دانشگاه پیام نور مرکز تهران جنوب

دانشکده علوم انسانی

گروه علمی روان شناسی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

در رشته روان شناسی عمومی

عنوان

مقایسه حمایت اجتماعی ادراک شده ، شخصیت جامعه پسند، جهت گیری مذهبی و سلامت روان در دانشجویان دختر و پسر دانشگاه آزاد اسلامی واحد سنندج به تفکیک مقطع تحصیلی

استاد راهنما

دکتر مجید صفاری نیا

استاد مشاور

دکتر محمد اورکی

نگارش

ستار صیدی

شهریور ماه ۱۳۹۱

ب

تقدیر و شکر

شکر و سپاس یکتای بی‌همتایی را که توفیقات عیان و نهان بندگان، بی‌توسل به او غیر ممکن و محال است. و سپاس استاد راهنمای گرامی و فریخته ام را؛ جناب آقای «دکتر محمد صفاری نیا» که در طی نگارش این پژوهش نکات علمی و ویرایشی ارزنده‌ای را متذکر شدند. گشاده‌رویی، دقت نظر و اخلاق نیکوی ایشان در ارائه راهنمایی‌ها شایان تقدیر و شکر است. بی‌شک شاکردی ایشان از بهترین فرصت‌های زندگی ام و مایه افتخار اینجانب است. رهنمودهای مفید و روشنگرانه جناب آقای «دکتر محمد اورکی» به عنوان استاد مشاور، درخور قدر دانی و شکر است.

بچنین از استاد برجسته و عالی‌قدر جناب آقای «دکتر احمد علی پور» که داور این پایان نامه را عمده‌دار شدند کمال تقدیر و شکر را دارم. و نیز از تمامی اساتید، کارکنان و دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد سنندج که در پاسخگویی به پرسشنامه‌هایم کاری لازم را مبذول داشتند نهایت تقدیر و شکر را دارم. و بویژه از جناب آقای رضا صاحبی به پاس مساعدت در ارائه راهنمایی‌های آماری در به‌ثمر رسیدن این پایان نامه سپاسگزارم. بدیسی است مساعدت اساتید راهنما و مشاورم به قدر کفایت بوده و چنانچه لغزشی در این اثر باشد مسئولیت آن به عمده نگارنده است. در پایان بر خود می‌بالم که زندگی ام در کنار انسانهای فریخته و شایسته گذشته و بردستان کرم تمامی اساتیدی که در طول زندگی ام از آنان کسب دانش کرده‌ام بوسه می‌زنم و بیچ‌گاه خود را فارغ التحصیل راهنمایی‌های ایشان و عشق و رزوی آنان نخواهم دانست و برای همه آنان سلامتی و طول عمر را از خداوند بزرگ خواهم نمود.

ستار صیدی

شهر پور ماه یکم زار و سید و نو دویک

چکیده

مقدمه: پژوهش حاضر با هدف مقایسه حمایت اجتماعی ادراک شده، شخصیت جامعه پسند، جهت گیری مذهبی و سلامت روان در دانشجویان دختر و پسر دانشگاه آزاد اسلامی واحد سنندج به تفکیک مقطع تحصیلی انجام گرفته است.

روش: این مطالعه مقایسه ای بین یک نمونه ۳۷۳ نفری (شامل ۱۴۷ دختر و ۲۲۶ پسر) است که به صورت تصادفی متناسب با حجم جامعه از بین دانشجویان دانشکده های مختلف انتخاب شده اند. ابزارهای مورد استفاده شامل پرسشنامه های حمایت اجتماعی ادراک شده (پارک و همکاران، ۲۰۰۲)، مجموعه شخصیت جامعه پسند (پنر، ۲۰۰۲)، جهت گیری مذهبی (آپورت و فگین، ۱۹۶۳)، و سلامت روان (گلدبرگ، ۱۹۷۲) می باشد. داده ها با استفاده از نرم افزار SPSS18 و آزمون آماری t برای گروه های مستقل در سطح معناداری $P < 0/05$ آنالیز شدند.

یافته ها: نتایج نشان داد حمایت اجتماعی ادراک شده دانشجویان پسر از والدین به طور معنی داری کمتر از دانشجویان دختر در مقطع کارشناسی است اما بین حمایت اجتماعی ادراک شده از دوستان تفاوت معناداری مشاهده نشد. و میان حمایت اجتماعی ادراک شده دانشجویان دختر و پسر از معلمان و سلامت روانی آنان تنها در مقطع تحصیلات تکمیلی تفاوت معنی دار دیده شد. بین رفتارهای جامعه پسند دختران و پسران دانشجو به تفکیک مقطع تحصیلی تفاوتی وجود ندارد. همچنین، آزمون t در جهت گیری مذهبی دانشجویان دختر و پسر در سطح $0/05$ تنها در مقطع کارشناسی و در جهت گیری مذهبی درونی ($P=0/004$) معنادار شده است.

نتیجه گیری: همگام با تغییر مشابه برخی متغیرها در دوجنس که نشان از تشابهات است. تفاوت های جنسیتی نیز بین دختران و پسران در متغیرها دیده می شود.

واژگان کلیدی: حمایت اجتماعی ادراک شده، شخصیت جامعه پسند، سلامت روان، جهت گیری مذهبی

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فصل اول: کلیات پژوهش

۲	۱-۱	مقدمه
۳	۲-۱	بیان مسأله
۴	۳-۱	اهمیت و ضرورت
۶	۴-۱	تعریف مفاهیم
۸	۵-۱	اهداف پژوهش
۸	۱-۵-۱	هدف کلی
۸	۲-۵-۱	اهداف جزئی
۸	۶-۱	فرضیه های تحقیق
۸	۱-۶-۱	فرضیه اصلی
۸	۲-۶-۱	فرضیه های فرعی
۹	۷-۱	کاربردها و استفاده کنندگان از نتایج پژوهش

فصل دوم: مبانی نظری و پیشینه پژوهش

بخش اول

۱۱	۱-۲	حمایت اجتماعی
۱۲	۱-۱-۲	تعاریف حمایت اجتماعی
۱۳	۲-۱-۲	حمایت اجتماعی ادراک شده
۱۴	۳-۱-۲	طبقه بندی حمایت اجتماعی و انواع آن
۱۸	۴-۱-۲	منابع حمایت اجتماعی
۲۰	۵-۱-۲	نظریه ها و الگوهای حمایت اجتماعی
۲۰	۱-۵-۱-۲	الگوی تأثیر مستقیم حمایت اجتماعی
۲۱	۲-۵-۱-۲	الگوی تأثیر غیر مستقیم یا فرضیه ضربه گیر
۲۳	۳-۵-۱-۲	الگوی سلسله مراتبی - جبرانی

۲۴	الگوی تخصیص وظیفه	۴-۵-۱-۲
۲۴	الگوی تخصیص کارکردی	۵-۵-۱-۲
۲۵	الگوی هم چینی مناسب استرس و حمایت اجتماعی	۶-۵-۱-۲
۲۷	نظریه کناره گیری از رابطه	۷-۵-۱-۲
۲۸	الگوی کمبود	۸-۵-۱-۲
۲۹	نظریه بانک حمایتی	۹-۵-۱-۲
۳۰	حلقه های درونی و بیرونی حمایت اجتماعی	۱۰-۵-۱-۲
۳۱	دیدگاه نظریه پردازان تحولی پیرامون حمایت اجتماعی	۱۱-۵-۱-۲
۳۲	نقش حمایت اجتماعی و سازگاری	۶-۱-۲
۳۳	تفاوت های جنسی در زمینه حمایت اجتماعی	۷-۱-۲
۳۵	الگوی انتقال فرهنگی بری و همکاران	۸-۱-۲
۳۶	سلامت و حمایت اجتماعی	۹-۱-۲
۴۱	رابطه منبع کنترل و حمایت اجتماعی	۱۰-۱-۲
بخش دوم		
۴۹	رفتار جامعه پسند	۲-۲
۵۰	تعریف رفتار جامعه پسند	۱-۲-۲
۵۱	الگوهای تکاملی رفتار جامعه پسند	۲-۲-۲
۵۱	نوع دوستی منسوب	۱-۲-۲-۲
۵۲	نظریه علامت دهی	۲-۲-۲-۲
۵۲	نظریه انتخاب گروهی (یا چندسطحی)	۳-۲-۲-۲
۵۴	انگیزه های رفتار جامعه پسند	۳-۲-۲
۵۵	الگوی تسکین حالت منفی	۱-۳-۲-۲
۵۶	انگیختگی: الگوی هزینه - پاداش	۲-۳-۲-۲
۵۷	فرضیه همدلی - نوع دوستی	۳-۳-۲-۲
۵۹	چرا ما به دیگران کمک می کنیم	۴-۲-۲
۵۹	خودخواهی: کمک کردن به دیگران به مثابه کمک کردن به خود	۱-۴-۲-۲
۶۰	پاداش یابی	۲-۴-۲-۲

۶۴	کاهش انگیزتگی آزارنده	۳-۴-۲-۲
۶۵	همدلی - نوع دوستی	۴-۴-۲-۲
۶۵	چرا مردم به طور جامعه پسند عمل می کنند-و یا نمی کنند؟	۵-۲-۲
۶۷	واریانس-محاسبه شده-برای تحلیل تجربی	۱-۵-۲-۲
۶۸	تعیین کننده های موقعیتی در مقابل غیر موقعیتی	۲-۵-۲-۲
۶۹	پنج گام، کمک کردن یا کمک نکردن را تعیین می کنند	۶-۲-۲
۷۰	چشم انداز های نظری به رفتار جامعه پسند	۷-۲-۲
۷۰	یادگیری اجتماعی	۱-۷-۲-۲
۷۱	کاهش تنش	۲-۷-۲-۲
۷۲	هنجارها و نقش ها	۳-۷-۲-۲
۷۳	تقابل و انصاف: دو هنجار برای رفتار جامعه پسند	۱-۳-۷-۲-۲
۷۳	هنجار تقابل	۱-۱-۳-۷-۲-۲
۷۶	هنجار انصاف	۲-۱-۳-۷-۲-۲
۷۸	مسئولیت اجتماعی	۴-۷-۲-۲
۷۹	اثرات نژاد و جنس	۵-۷-۲-۲
۸۰	تبادل یا انصاف	۶-۷-۲-۲
۸۱	اسناد	۷-۷-۲-۲
۸۱	اسناد دادن علت به نیازهای دیگران	۱-۷-۷-۲-۲
۸۲	اسناد دادن علت به نیاز شخصی فرد	۲-۷-۷-۲-۲
۸۲	اسناد علت کمک	۳-۷-۷-۲-۲
۸۴	صیانت/افزایش عزت نفس	۸-۷-۲-۲
۸۵	استدلال اخلاقی	۹-۷-۲-۲
۸۷	الگوهای ترکیبی	۱۰-۷-۲-۲
۸۹	چه کسی کمک می کند؟	۸-۲-۲
۸۹	ویژگی های شخصیت جامعه پسند	۱-۸-۲-۲
۹۰	تفاوت های جنسی	۲-۸-۲-۲
۹۲	عوامل درون ریز عصبی و ژنتیکی	۳-۸-۲-۲

۹۳	۹-۲-۲	اثرات خلق
۹۴	۱۰-۲-۲	چه کسی کمک دریافت می کند؟
۹۴	۱۱-۲-۲	عوامل موقعیتی و محیطی
۹۶	۱۲-۲-۲	فشار زمان
۹۶	۱۲-۲-۲	ابهام نیاز
۹۷	۱۳-۲-۲	اثر تماشاگر

بخش سوم:

۹۹	۳-۲	جهت گیری مذهبی
۱۰۰	۱-۳-۲	تعریف مذهب
۱۰۳	۲-۳-۲	جهت گیری درونی و بیرونی
۱۰۵	۳-۳-۲	تاریخچه مذهب
۱۰۵	۱-۳-۳-۲	سنت انگلیسی - امریکایی
۱۰۶	۲-۳-۳-۲	سنت آلمانی
۱۰۷	۳-۳-۳-۲	سنت فرانسوی
۱۰۸	۴-۳-۲	نظریه های روان شناختی درباره مذهب
۱۰۸	۱-۴-۳-۲	ویلیام جیمز
۱۰۹	۲-۴-۳-۲	زیگموند فروید
۱۱۰	۳-۴-۳-۲	کارل گوستاو یونگ
۱۱۲	۵-۳-۲	ابعاد مذهب
۱۱۳	۶-۳-۲	جنسیت و مذهب
۱۱۳	۷-۳-۲	مذهب و حمایت اجتماعی
۱۱۴	۸-۳-۲	آثار مذهب
۱۱۴	۱-۸-۳-۲	در سطح فردی
۱۱۴	۱-۱-۸-۳-۲	سلامت روان
۱۲۲	۲-۱-۸-۳-۲	رضایت از زندگی
۱۲۴	۳-۱-۸-۳-۲	پذیرش آسانتر مرگ

۱۲۵	سلامت جسمی	۴-۱-۸-۳-۲
۱۲۶	در سطح اجتماعی	۲-۸-۳-۲
۱۲۸	مروری بر پژوهش های انجام شده دیگر	۹-۳-۲
	بخش چهارم	
۱۳۱	سلامت روان	۴-۲
۱۳۳	تعریف سلامت	۱-۴-۲
۱۳۵	ابعاد سلامت	۲-۴-۲
۱۳۵	سلامت جسمانی	۱-۲-۴-۲
۱۳۶	سلامت اجتماعی	۲-۲-۴-۲
۱۳۶	سلامت هیجانی	۳-۲-۴-۲
۱۳۷	سلامت روان از منظر مکاتب روان شناسی	۳-۴-۲
۱۳۷	مکتب زیست شناختی	۱-۳-۴-۲
۱۳۷	مکتب روان تحلیلیگری	۲-۳-۴-۲
۱۳۷	مکتب رفتارگرایی	۳-۳-۴-۲
۱۳۸	مکتب انسان گرایی	۴-۳-۴-۲
۱۳۸	مکتب هستی گرایی	۵-۳-۴-۲
۱۳۸	مکتب بوم شناختی	۶-۳-۴-۲
۱۳۹	ویژگی های افراد دارای سلامت روان	۴-۴-۲
۱۳۹	راهبردهای مقابله ای و سلامت روان	۵-۴-۲
۱۴۰	جنسیت و سلامت روان	۶-۴-۲
۱۴۲	مذهب و سلامت روان	۷-۴-۲
۱۴۳	متغیرهای دموگرافیک و سلامت روان	۸-۴-۲
۱۵۱	جمع بندی	۹-۴-۲
	فصل سوم: روش شناسی پژوهش	
۱۵۵	جامعه و نمونه آماری	۱-۳
۱۵۵	روش نمونه گیری	۲-۳

۱۵۵	۳-۳	ویژگیهای جمعیت شناختی گروه نمونه
۱۵۶	۴-۳	ابزارهای گردآوری اطلاعات (ابزارهای پژوهش)
۱۶۲	۵-۳	روش اجرا
۱۶۲	۶-۳	روش تجزیه و تحلیل داده ها
		فصل چهارم: یافته ها (تجزیه و تحلیل)
۱۶۴	۱-۴	داده های توصیفی
۱۶۶	۲-۴	یافته های تحقیق بر اساس فرضیات پژوهش
۱۷۲		یافته های جانبی
		فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری و پیشنهادات پژوهش
۱۹۲	۱-۵	بحث و نتیجه گیری
۱۹۷	۲-۵	محدودیت ها
۱۹۸	۳-۵	پیشنهادات
۱۹۸	۱-۳-۵	پیشنهاد های پژوهشی
۱۹۹	۲-۳-۵	پیشنهاد های کاربردی
۱۹۹	۳-۳-۵	پیشنهاد به پژوهشگران آتی
۲۰۰		فهرست منابع
۲۹۹		پایان نامه ها
۲۰۲		منابع فارسی
۲۱۲		منابع لاتین
۲۳۴		پیوست ها
۲۳۵		پرسشنامه جمعیت شناختی
۲۳۶		پرسشنامه حمایت اجتماعی ادراک شده
۲۳۷		پرسشنامه جهت گیری مذهبی
۲۳۹		پرسشنامه سلامت عمومی
۲۴۱		پرسشنامه مجموعه شخصیت جامعه پسند
۲۴۳		چکیده لاتین

فهرست جداول و نمودارها

- جدول ۲-۴ موارد ممکن خودپاداشی بدست آمده از کمک کردن به دیگران ۶۰
- جدول ۱-۴ فراوانی افراد نمونه به تفکیک جنسیت ۱۶۵
- نمودار ۱-۴ فراوانی افراد نمونه به تفکیک جنسیت ۱۶۶
- جدول ۲-۴ فراوانی افراد بر حسب مقطع تحصیلی ۱۶۶
- نمودار ۲-۴ فراوانی افراد بر حسب مقطع تحصیلی ۱۶۷
- جدول ۳-۴ نتایج آزمون t مستقل برای مقایسه حمایت اجتماعی ادراک شده از خانواده در دانشجویان دختر و پسر به تفکیک مقطع تحصیلی ۱۶۸
- جدول ۴-۴ نتایج آزمون t مستقل برای مقایسه حمایت اجتماعی ادراک شده از دوستان در دانشجویان دختر و پسر به تفکیک مقطع تحصیلی ۱۶۹
- جدول ۵-۴ نتایج آزمون t مستقل برای مقایسه حمایت اجتماعی ادراک شده از اساتید در دانشجویان دختر و پسر به تفکیک مقطع تحصیلی ۱۷۰
- جدول ۶-۴ نتایج آزمون t مستقل برای مقایسه رفتارهای جامعه پسند در دانشجویان دختر و پسر به تفکیک مقطع تحصیلی ۱۷۰
- جدول ۷-۴ نتایج آزمون t مستقل برای مقایسه جهت گیری مذهبی در دانشجویان دختر و پسر به تفکیک مقطع تحصیلی ۱۷۱
- جدول ۸-۴ نتایج آزمون t مستقل برای مقایسه متغیر سلامت روانی در دانشجویان دختر و پسر به تفکیک مقطع تحصیلی ۱۷۲
- جدول ۹-۴ جدول ضرایب رگرسیون خطی متغیرهای مستقل برای پیش بینی متغیر وابسته سلامت روان ۱۷۳
- جدول ۱۰-۴ . بین ابعاد حمایت اجتماعی ادراک شده و ابعاد جهت گیری مذهبی در دو جنس ارتباط معنادار وجود دارد. ۱۷۴
- جدول ۱۱-۴ . بین ابعاد حمایت اجتماعی ادراک شده و ابعاد سلامت روان در دو جنس ارتباط معنادار وجود دارد. ۱۷۶

- جدول ۱۲-۴: بین ابعاد جهت گیری مذهبی و ابعاد سلامت روان در دانشجویان دختر و پسر ارتباط
معنادار وجود دارد.
- جدول ۱۳-۴: بین ابعاد حمایت اجتماعی ادراک شده و عوامل شخصیت جامعه پسند در دو جنس
ارتباط معنادار وجود دارد.
- جدول ۱۴-۴: بین ابعاد جهت گیری مذهبی و عوامل شخصیت جامعه پسند در دانشجویان دختر و پسر
ارتباط معنادار وجود دارد.
- جدول ۱۵-۴: بین ابعاد سلامت روان و عوامل شخصیت جامعه پسند در دانشجویان دختر و پسر ارتباط
معنادار وجود دارد.

فصل اول

کلیات

زندگی اجتماعی امروزی هرچه بیشتر به پیش می رود، گرایش به سمت فردیت زیادتر می شود اما در عوض نیاز روزافزون انسان به تعامل و روابط اجتماعی با دیگران ضرورت بیشتری می یابد و پیوندهای اجتماعی بیشتر معنا پیدا می کنند به طوری که ادراک حمایت از خانواده، دوستان و اطرافیان بعنوان سپری برای انسان در مقابل آسیب ها و محافظ سلامت او عمل می کنند و در پرتو ادراکات، گرایشات و تصورات انسان از تعامل و روابط (خواه در اثر ارتباط با دیگران یا براساس جهت گیری های مذهبی او در رابطه با معبودش) است که شخصیت جامعه پسند و نودوست یا غیر آن معنا می یابد و کمک به دیگران و همدلی ارزشمند تلقی می گردد و بر همین اساس هم شاید بتوان گفت که علت بسیاری از مشکلات بشر بویژه مشکلات روانی او در عصر حاضر ناشی از همین روابط، تعاملات و گرایشات و ادراکات است که موجب گرایش به فردیت، احساس فقدان حمایت و تنهایی، بیماریهای روانی و جستجوی آرامش در منابع غیرواقعی و نابجا گشته است. در این میان شاید نقش علوم رفتاری در روشن ساختن اهمیت هر یک از این مؤلفه ها در روابط اجتماعی انسانها و در سنجش تفاوت های فردی بین افراد در جهت شناخت هرچه بیشتر انسان، نیازها، گرایشات و جهت گیریها و زمینه های آسیب پذیری او بسیار حائز اهمیت خواهد بود.

مقایسه تفاوت های فردی بویژه تفاوت های دو جنس در زمینه های مختلف آنقدر که از دیدگاه علوم گوناگون دارای اهمیت است هیچگاه به اندازه علم روان شناسی به آن توجه نشده و جالب توجه نبوده است. هرچند، تشابه نیز بسیارند اما مقایسه تفاوتها به کمک تحقیقات علمی چشم انداز دیگری را در جهت شناخت هرچه بهتر انسان، رفتار، اندیشه، نیاز، آگاهی و عمل او فراهم می سازد که به یاری آن می توان به رفاه هرچه بیشتر انسان و سعادت او کمک کرد.

مقایسه تفاوت زن و مرد به لحاظ علمی در بیان عواطف و هیجانات، در دریافت و یا ادراک حمایت اجتماعی، در نحوه ارتباط با دیگران و بویژه با پروردگار و معبودشان، در نوع جهت گیری مذهبی، میزان پایبندی و انجام مناسک مذهبی، در تجربه معنویت، نوع نگاه به جهان و انسان و واکنش نسبت به مسائل، توانایی در برخورد با مشکلات، آسیب پذیری نسبت به بیماریها، بارز بودن برخی ویژگیها، در نوع واکنش هر جنس به مشکلات دیگران، تفاوت در نحوه کمک رسانی، مهارتهای هر جنس، نحوه استدلال و تفکر آنان راجع به مسائل و . . . همه می توانند به شناخت هرچه بیشتر ما از انسان در جهت رشد او کمک کنند. اما در این میان قشر دانشجویان که بخش اعظم جمعیت کشور و نمادهای روشنی از آینده قابل تصور کشور خواهند بود نیاز به توجه بیشتری دارند و در این پژوهش هدف ما مقایسه حمایت اجتماعی ادراک شده، شخصیت جامعه پسند، جهت گیری

مذهبی و سلامت روان در دانشجویان دختر و پسر دانشگاه آزاد اسلامی واحد سنندج به تفکیک مقطع تحصیلی است. امید است با انجام این پژوهش گامی هرچند کوچک در جهت شناخت منابع ادراک حمایت اجتماعی دانشجویان، شناسایی جنبه های آسیب پذیری در سلامت آنان و کمک به برنامه ریزان فرهنگی و تربیتی در جهت ارتقاء رفتارهای جامعه پسند و جهت گیریهای مذهبی دختران و پسران دانشجو صورت گیرد.

۱-۲- بیان مسأله

بخش قابل توجهی از جوانان کشور را دانشجویانی تشکیل می دهند که در دانشگاه های مختلف مشغول به تحصیل هستند. با گسترش دانشگاه ها و توسعه مراکز آموزش عالی، این تعداد در حال افزایش است. به همین دلیل باید به مشکلات این گروه از جامعه توجه بیشتری داشت (میرزمانی، ۱۳۸۳). دانشجویان هر کشور آینده سازان و سرمایه های انسانی آن کشورند، سلامت و پیشرفت آنان ضامن سلامت و پیشرفت کشور، و مشکلات آنان اعم از جسمی، روانی، اجتماعی، هیجانی، رفتاری، دینی و حمایتی و... زمینه ساز مشکلات افزون تر در فردای سرنوشت ساز کشور خواهد بود. پویایی و کارآمدی آتی جامعه وابسته به حمایت، افزایش آگاهی علمی و دینی، رشد رفتارهای همدلانه، جامعه پسند و نوع دوستانه، و سلامت قشر مستعد و تحصیلکرده دانشگاهی دارد. از این رو، ادراکی که آنان از حمایت از طرف خانواده، دوستان، اساتید دارند بر رفتارهای آتی آنان با افراد جامعه تأثیر خواهد گذاشت. همچنین، جهت گیری که آنان در مورد مسائل مذهبی دارند ایدئولوژی زندگی آنان و فردای کشور را رقم خواهد زد. از طرفی بدلیل بروز مشکلات ویژه دانشجویی از قبیل دوری از خانواده، کاهش زمان پرداختن به تفریحات، مشکلات اقتصادی، تمایلات جنسی و رابطه با جنس متفاوت، انتظارات جامعه و احساس بی کفایتی، مواجهه با جریان های گوناگون مذهبی و دینی، برخورد با رفتارهای ضداجتماعی یا اجتماع پسند و نیز تأثیرپذیری از آنها، و نقش حمایتی که اطرافیان خواهند داشت، و از طرفی دیگر نگرانی هایی در مورد انجام تکالیف دانشگاهی، آینده شغلی، علاقه به رشته تحصیلی، هدف های علمی، احتیاج به پیشرفت و... همه و همه می توانند لزوم توجه و تحقیق در این طیف را توجیه نمایند.

دانشجو رکن اصلی دانشگاه تلقی می شود که بقیه ارکان، حول آن گردش می کنند (حیدری، خلیج و جعفریان، ۱۳۷۹). و دانشگاه ها سازمان هایی هستند که هر ساله تعداد قابل توجهی از جمعیت جوان را جذب می کنند و طی زمان معینی توانمندیهای علمی و عملی دانشجویان را پرورش می دهند و در نهایت نیروهای آموزش

دیده و متخصص را در اختیار جامعه وسیع تر می گذارند. دوره تحصیلی دانشگاهی به واسطه حضور عوامل متعدد، دوره ای فشارزا است (کاپلان، سادوک و گریب، ۲۰۰۳). و از جمله شاخص های آسیب پذیری این جمعیت می توان به نحوه ادراک حمایت اجتماعی، جهت گیری مذهبی، صفات شخصیتی خاص، سلامت روان، نگرش های ناکارآمد و... اشاره کرد.

مطالعه ادراک و نگرشی که فرد در مورد خود و درباره حمایتی که از خانواده، دوستان و اطرافیان دریافت می کند از موضوعات اساسی و مهم در دانش روان شناختی محسوب می شود و ادراک و نگرش هر فرد درباره خودش می تواند زمینه موفقیت تحصیلی و اجتماعی او را فراهم کند و همزمان نیز به وسیله آن متأثر شود، همچنین جهت گیری مذهبی که فرد دارد و حمایتی را که بصورت همدلی یا کمک برای دیگران فراهم می کند تمام سیستم رفتارهایش را تحت تأثیر قرار می دهد تا آنجا که نوع این جهت گیری و رفتارها باعث می شوند که افراد در شرایط یکسان متفاوت عمل کنند. هرچند این تفاوت ها از فردی به فرد دیگر متفاوت است اما مطالعه و دقت در یکسانی یا تفاوت آن بین دو جنس از طرفی و نیز میان دانشجویان به عنوان شاخص هایی که زمینه آسیب پذیری آنهاست بسیار جالب خواهد بود.

با توجه به اهمیت شاخص های مورد بحث در آسیب پذیری دانشجویان دختر و پسر که هرکدام با توجه به نقش خود مسئولیت های متفاوتی را دارا خواهند بود و بنا به ضرورت شناسایی شاخص های آسیب پذیری این آینده سازان آتی کشور تحقیق حاضر سعی در پاسخ به این سؤال دارد که آیا ادراک حمایت اجتماعی، شخصیت جامعه پسند، جهت گیری مذهبی و سلامت روان در دانشجویان دختر و پسر دانشگاه آزاد اسلامی واحد سنندج به تفکیک مقطع تحصیلی به طور معنی داری متفاوت است یا خیر؟

۱-۳- اهمیت و ضرورت

ورود به دانشگاه تغییر عمده ای در زندگی اجتماعی، خانوادگی و فردی به وجود می آورد و مقطعی بسیار حساس به شمار می رود. در این دوره فرد با تغییرات زیادی در روابط انسانی و اجتماعی روبرو می شود (رتک، ۱۹۹۰). آشنا نبودن بسیاری از دانشجویان با محیط دانشگاه در بدو ورود، جدایی و دوری از خانواده، عدم علاقه به رشته قبولی، ناسازگاری با سایر افراد در محیط زندگی، و کافی نبودن امکانات رفاهی و اقتصادی، از جمله شرایطی هستند که می توانند موجب مشکلات و ناراحتی های روانی و افت عملکرد را موجب شوند (لاپس لی، ۱۹۸۹).

مطالعات نشان می دهند که دانشجویان تنها، برخوردارهای اجتماعی با دیگران را منفی تر از دانشجویان غیر تنها ادراک و ارزیابی می کنند. جوانان تنهایی که گرایش دارند نسبت به دیگران قضاوت‌های تند داشته باشند به دیگران نگرش بدبینانه دارند و احساس می کنند که کنترل کمی بر موقعیت های اجتماعی دارند (سولانو^۱، ۱۹۸۰). چنین سوگیری‌هایی ادراکی می توانند افراد تنها را به بدبینی پیرامون تعاملات سوق دهند و این وضعیت این امکان را مطرح می کند که افرادی می توانند در شبکه هایی درگیر باشند که اعضایشان حمایت اجتماعی کافی از آنها می کنند اما به علت اینکه آنها دارای دارای کاستی و کمبودهای ادراکی اند نمی توانند حمایت‌های اجتماعی موجود را تشخیص دهند.

از سوی دیگر افراد می توانند دارای ویژگی‌های شخصیتی و ارتباطی ای باشند که ممکن است حمایت اجتماعی که آنها برای دیگران تأمین می کنند را به حداقل برساند. این کاستی های شخصیتی و مهارتی می تواند منجر به این شود که افراد تنها، ناتوان از برقراری رابطه پایداری با دیگری شوند که بتوان از آن حمایت عاطفی کسب کرد. طبق یافته ها دانشجویانی که دارای چنین تجربه هایی هستند تمایل به کمرویی، درون گرایی، اضطراب و افسردگی دارند (ریچموند^۲، ۱۹۸۴؛ هوستل^۳، ۱۹۸۲، به نقل از قدسی، ۱۳۸۲). و با این وصف سلامت روان آنان در معرض آسیب خواهد بود و چون نمی توانند حمایت کافی دریافت کنند نمی توان انتظار رفتار نوع دوستانه و جامعه پسند را نیز از آنان انتظار داشت.

کشور ما از جمله کشورهایی است که عمده جمعیت آن قشر جوان است و بخش زیادی از این قشر در دانشگاه ها مشغول به تحصیل اند. از این رو پرداختن به نحوه ادراک حمایت اجتماعی، جهت گیری مذهبی، رفتارهای جامعه پسند و سلامت روان این قشر دارای ضرورت و اولویت است. چرا که نحوه ادراک، رفتار و سلامت روانی این قشر پیشرفت جامعه را تحت تأثیر قرار خواهد داد و در درازمدت بر تمامی آحاد جامعه اثر خواهد گذاشت. مطالعات و پژوهش های مختلف نقش برخی از متغیرها را بررسی کرده اند. اما بررسی همزمان این متغیرها در دانشجویان می تواند اطلاعات مفیدتری را فراهم سازد. بنابراین هدف کلی پژوهش حاضر مقایسه حمایت اجتماعی ادراک شده، شخصیت جامعه پسند، جهت گیری مذهبی و سلامت روان در دانشجویان دختر و پسر دانشگاه آزاد اسلامی واحد سنندج به تفکیک مقطع تحصیلی است.

---

^۱ Solano
^۲ Richmond
^۳ Hostel

۱-۴-تعریف مفاهیم

حمایت اجتماعی ادراک شده (تعریف نظری): را کاترونا^۴ و همکاران (۱۹۹۰)، به نقل از باربی^۵ و همکاران (۱۹۹۲)، چنین تعریف کرده اند: "حمایت اجتماعی ادراک شده به این واقعیت بر می گردد که اگر کسی نیازی داشته باشد، در خانواده، دوستان و وابستگان حداقل یک شخص و یا بیشتر در دسترس خواهد بود".

حمایت اجتماعی ادراک شده (تعریف عملی): در این پژوهش منظور از ادراک حمایت نمره ای است که دانشجو در خرده آزمونهای ادراک حمایت از خانواده، دوستان و اساتید در پرسشنامه پارک و همکاران (۲۰۰۲) بدست آورده است.

شخصیت جامعه پسند (تعریف نظری): رفتار جامعه پسند یعنی هر عملی که به دیگران سود برساند. به طور کلی، این اصطلاح در مورد اعمالی به کار می رود که هیچ سود مستقیمی به فردی که آن اعمال را انجام می دهد نمی رساند، و حتی ممکن است حاوی خطراتی هم برای او باشد. اصطلاح نوع دوستی^۱ گاهی به عنوان مترادف با رفتار جامعه پسند به کار می رود، اما نوع دوستی مشخصاً به معنی ملاحظات غیرخودخواهانه در جهت رفاه دیگران است (بارون، بیرن و برنسکامب، ۲۰۰۶).

شخصیت جامعه پسند (تعریف عملی): در این تحقیق منظور از شخصیت جامعه پسند نمره ای است که دانشجو در فرم ۳۰ سئوالی پرسشنامه مجموعه شخصیت جامعه پسند لویئس پنر (۲۰۰۲) کسب می کند.

جهت گیری مذهبی (تعریف نظری): جهت گیری مذهبی، عبارت است از روی آورد کلی شخص که از دین یا مذهب اتخاذ شده است. یعنی در ارتباط با موجودی متعالی (قدسی) مجموعه ای از اعتقادات، اعمال و تشریفات خاص را در زندگی دارد (آذربایجانی، ۱۳۸۲) آلپورت به دو نوع جهت گیری بیرونی و درونی اشاره می کند. جهت گیری مذهبی بیرونی، یک نوع نگرش مذهبی است که فایده نگرانه، در خدمت شخص و حافظ منافع او است. جهت گیری مذهبی درونی خصیصه کسانی است که کل عقاید مذهب خود را، بی قید و شرط، در ذهن و ضمیر خود رسوخ داده اند (روغنچی، ۱۳۸۴).

جهت گیری مذهبی (تعریف عملی): در اینجا منظور از نوع جهت گیری نمره ای است که پاسخ دهنده به فرم ۲۱ ماده ای پرسشنامه جهت گیری مذهبی درونی/بیرونی آلپورت (۱۹۶۸) به دست می آورد.

^۴ Cutrona

^۵ Barbee

^۱ altruism

سلامت روان (تعریف نظری): از دیدگاه سازمان جهانی بهداشت سلامت روان عبارت است از قابلیت ارتباط موزون و هماهنگ با دیگران، تغییر و اصلاح محیط فردی، اجتماعی، تضادها و تمایلات شخصی بطور منطقی، عادلانه و مناسب (میرزمانی، ۱۳۸۳، ص ۴۲). سلامت روانی براساس تعریف کاپلان سازگاری مداوم با شرایط متغیر و تلاش برای تحقق اعتدال بین تقاضاهای درونی و الزامات محیط در حال تغییر می باشد (گلدبرگ و همکاران، ۱۹۹۷). عدم سلامت روانی از پیشرفت و اعتلای فرد و همچنین توانایی انجام اعمال و وظایفی که برعهده وی می باشد جلوگیری خواهد نمود و خود این امر باعث اختلال در سلامت و پیشرفت جامعه و عواقب ناشی از آن خواهد شد (رشیدی، ۲۰۰۱).

سلامت روان (تعریف عملی): منظور از سلامت روان در این پژوهش، امتیازی است که واحدهای مورد پژوهش از پاسخ به سؤالات پرسشنامه GHQ-28 گلدبرگ (۱۹۷۲)، که شامل ابعاد سلامت جسمانی، نارسا کنش وری اجتماعی، اضطراب و بی خوابی، و افسردگی است بدست می آورند.

دانشجو (تعریف نظری): علم جوینده، طالب علم، جویای فضل و معرفت، شاگرد مدارس عالی، محصل دانشگاه (معین، ۱۳۸۲، ۱۰۴۷).

دانشجو (تعریف عملی): منظور از دانشجو در این پژوهش، افراد مشغول به تحصیل در سال تحصیلی ۹۰-۹۱ دانشگاه آزاد اسلامی واحد سنندج می باشند که در رشته های مختلف تحصیل می کنند.

محیط پژوهش (تعریف نظری): مکانی است که تحقیق در آن انجام می شود و باید محیط مناسبی جهت انجام پژوهش بوده و دسترسی به واحدهای مورد در آن امکان پذیر باشد (نادری و همکاران، ۱۳۸۳، ص ۴۷).

محیط پژوهش (تعریف عملی): محیط تحقیق در اینجا دانشکده های مختلف دانشگاه آزاد اسلامی واحد سنندج است که در آن آزمودنی ها به پرسش های مختلف پژوهش پاسخ داده اند.

مقطع تحصیلی (تعریف نظری): مقاطع تحصیلی نشانگر طول مدت تحصیل و نوع مدرک اعطایی در پایان تحصیل است.

مقطع تحصیلی (تعریف عملی): منظور اشتغال به تحصیل دانشجو در یکی از دوره های تحصیلی در دانشگاه است که در این تحقیق شامل: ۱. کاردانی (فوق دیپلم) ۲. کارشناسی (لیسانس) ۳. کارشناسی ارشد (فوق لیسانس) ۴. دکترای حرفه ای است.

۱-۵-اهداف پژوهش

۱-۵-۱-هدف کلی

مقایسه حمایت اجتماعی ادراک شده ، شخصیت جامعه پسند، جهت گیری مذهبی و سلامت روان در دانشجویان دختر و پسر دانشگاه آزاد اسلامی واحد سنندج به تفکیک مقطع تحصیلی.

۱-۵-۲-اهداف جزئی:

۱-مقایسه حمایت اجتماعی ادراک شده از خانواده در دانشجویان دختر با دانشجویان پسر به تفکیک مقطع تحصیلی.

۲-مقایسه حمایت اجتماعی ادراک شده از دوستان در دانشجویان دختر با دانشجویان پسر به تفکیک مقطع تحصیلی.

۳-مقایسه حمایت اجتماعی ادراک شده از اساتید در دانشجویان دختر با دانشجویان پسر به تفکیک مقطع تحصیلی.

۴-مقایسه رفتارهای جامعه پسند در دانشجویان دختر با دانشجویان پسر به تفکیک مقطع تحصیلی.

۵-مقایسه جهت گیری مذهبی(درونی و بیرونی)در دانشجویان دختر با دانشجویان پسر به تفکیک مقطع تحصیلی.

۶-مقایسه سلامت روانی دانشجویان دختر با دانشجویان پسر به تفکیک مقطع تحصیلی.

۱-۶-فرضیه های تحقیق

۱-۶-۱-فرضیه اصلی

فرضیه اصلی که در این تحقیق مطرح می شود این است:

بین حمایت اجتماعی ادراک شده ، شخصیت جامعه پسند، جهت گیری مذهبی و سلامت روان دانشجویان دختر و پسر به تفکیک مقطع تحصیلی تفاوت معنی دار وجود دارد.

۱-۶-۲-فرضیه های فرعی

۱- بین حمایت اجتماعی ادراک شده دانشجویان پسر و دختر از خانواده به تفکیک مقطع تحصیلی به طور معنی داری تفاوت وجود دارد.